

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Παράγραφος είναι μικρό τμήμα κειμένου στον πεζό λόγο, που αποτελείται από περιόδους και έχει νοηματική αυτοτέλεια.

Τα δομικά στοιχεία της παραγράφου: Σε κάθε παράγραφο διακρίνουμε τα εξής στοιχεία:

- **α. Τη θεματική πρόταση ή θεματική περίοδο:** Βρίσκεται, συνήθως, στην αρχή και εκφράζει το κύριο θέμα της παραγράφου. Η θεματική πρόταση δεν είναι απαραίτητο να βρίσκεται στην αρχή της παραγράφου. Μπορεί να βρίσκεται και σε άλλα σημεία, ακόμη και στο τέλος, ή μπορεί να μην υπάρχει καθόλου, οπότε εννοείται.
- **β. Τις λεπτομέρειες ή σχόλια ή ανάπτυξη:** αναλύεται, αναπτύσσεται ή διασαφηνίζεται αυτό που διατυπώνεται στη θεματική πρόταση.
- **γ. Την πρόταση - κατακλείδα.** Η πρόταση αυτή ανακεφαλαιώνει, συνοψίζει όσα αναφέρθηκαν στις λεπτομέρειες (ανάπτυξη) και ολοκληρώνει τη μορφή της παραγράφου, υπενθυμίζοντας, συνήθως, το κύριο θέμα της παραγράφου. Συνήθως περιέχει τις λέξεις: λοιπόν, επομένως κ.λπ. Η πρόταση - κατακλείδα δεν είναι απαραίτητη. Όταν αναπτύσσουμε ένα θέμα με αλληπάλληλες παραγράφους, τότε δε χρησιμοποιούμε την πρόταση - κατακλείδα σε κάθε παράγραφο. Σε περίπτωση που θα τη χρησιμοποιήσουμε η θέση της είναι στο τέλος της τελευταίας παραγράφου

Παράδειγμα:

Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του νέου παίζει το σχολικό περιβάλλον. Αυτό θα του προσφέρει πνευματική καλλιέργεια και ηθική συγκρότηση, θα του υποδείξει πως το μυαλό του είναι ισχυρότερο από τη γροθιά του και θα του μάθει ότι ο διάλογος είναι το κυριότερο μέσο επίλυσης των διαφορών. Σ' αυτό, εξάλλου, το περιβάλλον το άτομο συνηθίζει ευκολότερα στην κοινωνική ζωή, συνάπτει διαπροσωπικές σχέσεις, καλλιεργεί το πνεύμα της συνεργασίας και άμιλλας, ασκεί αυτοκριτική, αυτοπροσδιορίζεται και βελτιώνεται. [Αφού, λοιπόν, το σχολικό περιβάλλον εφοδιάζει το άτομο με τόσες αρετές, δίκαια θεωρείται ο κυριότερος παράγοντας αγωγής].

- **α. θεματική πρόταση:** Σημαντικό ... περιβάλλον.
- **β. λεπτομέρειες ή σχόλια ή ανάπτυξη:** Αυτό θα ... βελτιώνεται.
- **γ. κατακλείδα:** Αφού, λοιπόν ... αγωγής.

Αρετές μιας καλής παραγράφου

- ✓ **Σαφής στόχος:** Η θεματική πρόταση πρέπει να περιέχει με σαφήνεια αυτό που θέλουμε να πούμε, να διερευνήσουμε ή να αναλύσουμε. Αν ο στόχος, ο σκοπός μας είναι ασαφής, αόριστος και γενικός, δεν είναι δυνατόν να προσδιορίσουμε την πορεία και το περιεχόμενο των λεπτομερειών, δε θα ξέρουμε για ποιο συγκεκριμένο θέμα πρέπει να μιλήσουμε, από ποια οπτική γωνία πρέπει να δούμε το θέμα.
- ✓ **Επάρκεια λεπτομερειών:** Οι μερικότερες λεπτομέρειες, που αποτελούν το αποδεικτικό στοιχείο, την αιτιολόγηση, την τεκμηρίωση της θεματικής πρότασης, πρέπει να είναι επαρκείς, γιατί διαφορετικά μένει αστήρικτη, αναπόδεικτη η θεματική πρόταση. Είναι φυσικό ότι οι λεπτομέρειες θα πρέπει να αναφέρονται άμεσα στο θέμα της παραγράφου. Οι παρεκβάσεις αποτελούν αρνητικά στοιχεία της παραγράφου.
- ✓ **Αλληλουχία νοημάτων:** Οι λεπτομέρειες πρέπει να εντάσσονται με τέτοιο τρόπο στην παράγραφο, ώστε το κάθε νόημα να προκύπτει αβίαστα από το προηγούμενο.
- ✓ **Ενότητα:** Όταν λέμε ενότητα παραγράφου, εννοούμε ότι τα στοιχεία που απαρτίζουν τις λεπτομέρειες αναφέρονται άμεσα και αποδεικτικά στη θεματική πρόταση. Οι παρεκβάσεις, οι περιττολογίες και οι πλατειασμοί καταστρέφουν την ενότητα της παραγράφου.
- ✓ **Έμφαση:** Είναι η ιδιαίτερη προσοχή που δίνουμε σε κάποιο νόημα, η υπογράμμιση, η εστίαση της προσοχής μας σε κάποιο θέμα. Η έμφαση πετυχαίνεται: α. με τα κατάλληλα εκφραστικά μέσα και β. με τη θέση που τοποθετούμε το συγκεκριμένο νόημα στην παράγραφο. Συνήθως το τοποθετούμε στην αρχή ή στην κατακλείδα της παραγράφου.
- ✓ **Συνοχή ή Συνεκτικότητα:** Συνοχή είναι η λογική σύνδεση των σκέψεων που περιέχονται στις λεπτομέρειες. Η νοηματική συνάφεια και συγγένεια που υπάρχει ανάμεσα στις προτάσεις συνιστά αυτό που ονομάζεται συνεκτικότητα κειμένου. Η συνοχή πετυχαίνεται με τη χρήση, συνήθως, διαρθρωτικών ή μεταβατικών λέξεων ή φράσεων. Τέτοιες λέξεις είναι κυρίως οι σύνδεσμοι (συμπλεκτικοί, αντιθετικοί, διαζευκτικοί), καθώς και πολλά επιρρήματα ή άλλες φράσεις.

ΔΙΑΦΟΡΩΤΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ

- *Χρονική σχέση:* έπειτα, ύστερα, προηγουμένως, αργότερα, όταν, εν τω μεταξύ, παράλληλα, ταυτόχρονα, πρωταρχικά, πριν, αρχικά, κατ' αρχάς...
- *Αντίθεση - εναντίωση:* αλλά, όμως, ωστόσο, εξάλλου, αντίθετα, εντούτοις, αν και, και αν, αλλά και, από την άλλη πλευρά, μολαταύτα, μάλιστα, παρόλο που...
- *Αίτιο:* επειδή, διότι, γι' αυτόν τον λόγο, εξαιτίας...
- *Αποτέλεσμα - συμπεράσμα:* επομένως, συνεπώς, λοιπόν, συμπερασματικά θα λέγαμε ότι, με όλα αυτά που είπα, καταλήγοντας, τελειώνοντας, τέλος, κλείνοντας τη συζήτηση, για να συνοψίσουμε, συγκεφαλαιώνοντας...
- *Επεξήγηση:* δηλαδή, με άλλα λόγια, με όσα είπα προηγουμένως εννοούσα, για να γίνω σαφέστερος, ήτοι...
- *Πρόσθεση ή προσθήκη:* ακόμη, ένας ακόμη λόγος, επιπρόσθετα, επίσης, εκτός από αυτά που ειπώθηκαν, επιπλέον, ...
- *Επιδοτική σύνδεση:* όχι μόνο ... αλλά και, όχι μόνο ... παρά...
- *Απαρίθμηση:* πρώτο, δεύτερο, τρίτο, το επόμενο επιχείρημα, κατ' αρχήν...
- *Προϋπόθεση ή όρος:* αν, εκτός αν, σε περίπτωση που, με τον όρο ότι, με την προϋπόθεση ότι...
- *Τρόπος:* ομοίως, έτσι, με τον τρόπο αυτό...
- *Παράδειγμα:* για παράδειγμα, λόγου χάρη, παραδείγματος χάρη...
- *Έμφαση:* θα ήθελα να επιστήσω την προσοχή σας, θα ήθελα να τονίσω το εξής, είναι αξιοσημείωτο ότι...

Τρόποι ανάπτυξης παραγράφου

Μία παράγραφος, ανάλογα με τη θεματική πρόταση και τις ειδικές λεπτομέρειες (ανάπτυξη), μπορεί να αναπτυχθεί με τους εξής, κυρίως, τρόπους:

- ✓ α) με αιτιολόγηση,
- ✓ β) με αναλογία
- ✓ γ) με παραδείγματα
- ✓ δ) με σύγκριση / αντίθεση
- ✓ ε) με διαίρεση
- ✓ στ) με αίτιο - αποτέλεσμα ή αποτέλεσμα - αίτιο
- ✓ ζ) με ορισμό
- ✓ η) με συνδυασμό των παραπάνω τρόπων.

α) με αιτιολόγηση

□ Προβάλλεται μια θέση (απόφανση) και ύστερα στηρίζεται με αποδεικτικό υλικό, αιτιολογείται. Η θέση συνήθως προηγείται και οι αποδείξεις έπονται· θα μπορούσε όμως και να ακολουθεί ή να είναι μέσα στο υποστηρικτικό υλικό. Η υποστήριξη της θέσης μέσα σε μια παράγραφο ή σε ευρύτερο κείμενο μπορεί να γίνει με ποικίλους τρόπους αιτιολόγησης και πειθούς, όπως είναι π.χ. οι συλλογισμοί, οι στατιστικές ενδείξεις, οι μαρτυρίες των ειδικών κτλ. Αυτοί οι τρόποι εκφράζονται συνήθως με αιτιολογικές προτάσεις, οι οποίες εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους (γιατί, διότι, επειδή, αφού. που. καθώς κτλ.) ή με άλλα εκφραστικά μέσα, π.χ. με υποθετικούς λόγους, όταν με την υπόθεση εκφράζεται παραστατικότερα το αίτιο εκείνου που περιέχεται στην απόδοση. Η αιτιολόγηση αναγνωρίζεται ως εξής: Ρωτάμε: γιατί + τη θέση/απόφανση. Η απάντηση είναι το αποδεικτικό υλικό.

1. Δεν υπάρχει καμιά αντίρρηση ότι ο τροχός αποτέλεσε τη βάση για την ανάπτυξη του πολιτισμού μας. Χωρίς αυτόν δε θα είχαμε ούτε αυτοκίνητα, ούτε τρένα, ούτε αεροπλάνα. Η πιο απλή συσκευή αλλά και το τελειότερο διαστημόπλοιο οφείλουν τη λειτουργία τους στον τροχό. Οτιδήποτε κινείται, βασίζεται σ' ένα σύστημα τροχών που πολλαπλασιάζει τη δύναμη του ανθρώπου, αλλά και οδηγεί σε νέες ανακαλύψεις και εφευρέσεις. Είναι, επομένως, φυσικό ο τροχός να θεωρείται ο κυριότερος συντελεστής της ανάπτυξης του πολιτισμού μας.

2. Η εκπαίδευση δεν νοείται πια ως η απλή, κανονιστική μετάδοση γνώσεων από τις μεγαλύτερες γενιές στις νεότερες, όπως την όριζε ο E. Durkheim κατά τον 19^ο αιώνα. Και τούτο επειδή, τόσο το περιεχόμενο της εκάστοτε εκπαιδευτικής πράξης όσο και ο χρόνος που αφιερώνεται σε αυτήν, αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης ανάμεσα στις διαφορετικές γενιές, τα δύο φύλα και τις διαφορετικές κουλτούρες των ανθρώπων, γεγονός που παρατηρείται σε όλες τις σύγχρονες πρακτικές της καθημερινής ζωής. Η εκπαιδευτική πράξη καθίσταται επομένως μια διαδικασία που δεν περιορίζεται στο χώρο (το σχολείο) και το χρόνο (περίοδος της νεότητας), αλλά επεκτείνεται σε όλη τη διάρκεια της ζωής και πέραν των σχολικών τειχών.

3. Δεν υπάρχει καθόλου ελευθερία, αν η δικαστική εξουσία δεν είναι χωρισμένη από τη νομοθετική ή την εκτελεστική εξουσία. Αν ήταν ενωμένη με τη νομοθετική εξουσία, η κυριαρχία πάνω στη ζωή και στην ελευθερία των πολιτών θα ήταν δεσποτική, γιατί ο δικαστής θα ήταν και νομοθέτης. Αν ήταν ενωμένη με την εκτελεστική εξουσία, ο δικαστής θα μπορούσε να έχει τη δύναμη ενός καταπιεστή. (Μοντεσκιέ: Το πνεύμα των νόμων)

β) με αναλογία

□ Η αναλογία αποτελεί μια μορφή αναπτυγμένης παρομοίωσης. Προβάλλεται μια λανθάνουσα ομοιότητα ανάμεσα σε δυο όρους (μέρη/ σκέλη), που φαινομενικά είναι εντελώς διαφορετικοί. Ο Α όρος – δεικτικό μέρος (αυτόν θέλουμε να εξηγήσουμε) συσχετίζεται με τον Β όρο – αναφορικό μέρος, που είναι πιο γνωστός και πιο εύκολος ως προς την κατανόηση. Τους δυο όρους συνδέει ένα κοινό στοιχείο, μια κοινή ιδιότητα, ένας κοινός όρος. Λέξεις που χρησιμοποιούνται: *όπως, μοιάζω, παρομοιάζω, παραλληλίζω, ανάλογα, κατ' αναλογία, όμοια, παρόμοια, έτσι και κ.λπ.*

1. Οι στίχοι ενός δημοτικού τραγουδιού (Α όρος) μοιάζουν, θα μπορούσε να πει κάποιος, με τους λιθόπλινθους (Β όρος) ενός αρχαίου ισοδομικού τοίχου, που μπορούν να κάθονται και μόνο με το βάρος τους χωρίς να υπάρχει συνδετική ύλη μεταξύ τους. Αν αφαιρεθούν μερικοί λιθόπλινθοι, ο τοίχος εξακολουθεί να διατηρεί τη συνοχή και την αντοχή του. Έτσι και οι στίχοι του δημοτικού τραγουδιού είναι αυτοτελείς και κάποιος από αυτούς μπορούν να λείψουν από το τραγούδι, χωρίς συνέπειες για τη νοηματική ενότητά του. Η διδασκαλία του δημοτικού τραγουδιού στη Μέση Εκπαίδευση και στο Πανεπιστήμιο. Φιλολόγος 21. Θεσσαλονίκη. Ιούνιος 1980. σ. 119.

2. Όπως οι πληροφορίες (Β όρος) είναι αναγκαίες στον άνθρωπο, για να επιλέξει σωστά, να πάρει ορθές αποφάσεις και να οργανώσει τη ζωή του με τον καλύτερο γι' αυτόν τρόπο, έτσι αναγκαία είναι και η διαφήμιση, (Α όρος), αφού του δίνει τη δυνατότητα να γνωρίσει, να επιλέξει και να απολαύσει τα νέα προϊόντα. Άλλωστε και η διαφήμιση πληροφορία είναι, μόνο που δεν είναι πάντα ακριβής και αξιόπιστη. Και γι' αυτόν ακριβώς το λόγο η διαφήμιση, αν την πιστέψουμε άκριτα, μπορεί να γίνει τόσο επικίνδυνη, όσο ωφέλιμη μπορεί να είναι μια καλή πληροφορία. (Κούτρας, Πειστικός Λόγος)

γ) με παραδείγματα

1. Η φιλία υπήρξε ανέκαθεν από τους πιο ισχυρούς δεσμούς ανάμεσα στα άτομα. Πολλά παραδείγματα επαληθεύουν την εκτίμηση αυτή. Η φιλία ανάμεσα στο Δάμωνα και το Φιντία, τον Ορέστη και τον Πυλάδη, τον Αχιλλέα και τον Πάτροκλο, τον Πολύδωρα και τον Ερωτόκριτο αποτελούν μερικές μόνο αναφορές που δικαιώνουν τη διαχρονικότητα της άποψης του Αριστοτέλη ότι η φιλία είναι μία ψυχή που κατοικεί σε δυο σώματα.

2. Όσο πιο κοντά μας διαδραματίζεται ένα γεγονός, τόσο πιο ενδιαφέρον είναι. Για την αθηναϊκή εφημερίδα η διακοπή του ρεύματος στην Αθήνα είναι η πρώτη είδηση, για τους «Τάιμς της Ν. Υόρκης» δεν είναι ούτε μονόστηλο. Οι δέκα πρόσκοποι που χάθηκαν στην Πάρνηθα είναι για μας σπουδαίο θέμα, ενώ οι εκατό Ινδοί στρατιώτες που χάθηκαν στα Ιμαλάια πάνε κατευθείαν στο καλάθι. Η έδρα της εφημερίδας ή του πρακτορείου ειδήσεων παίζει

αποφασιστικό ρόλο στην επιλογή και την ιεράρχηση των ειδήσεων. Για την τοπική εφημερίδα της Καλλιθέας πρώτο θέμα είναι ο θάνατος του δημάρχου της και όχι ο θάνατος του Μπρέζνιεφ. Το δεύτερο, λοιπόν, αστέρι της είδησης είναι η εγγύτητα.

δ) με σύγκριση / αντίθεση

☐ Συγκρίνονται δύο όροι (πρόσωπα, καταστάσεις, γεγονότα, ιδέες κ.λπ.) και εντοπίζονται ομοιότητες (σύγκριση), διαφορές (αντίθεση).

1. Ο φανατισμός δεν αποτελεί αποκλειστικό φαινόμενο της εποχής μας. Ως κοινωνικοπολιτικό και θρησκευτικό φαινόμενο υπήρχε πάντα και μάλιστα με μεγαλύτερη ένταση. Ο πολιτικός φανατισμός στην αρχαία Ελλάδα οδήγησε στον εξοστρακισμό και τη σκληρή τιμωρία πολλών αξιόλογων προσώπων. Δεν πρέπει, ακόμη, να μας διαφεύγει ο φανατισμός της Ιερής Εξέτασης, το Μεσαίωνα, που συντέλεσε στο να οδηγηθούν στην πυρά χιλιάδες χριστιανοί. Αλλά και ο θρησκευτικός φανατισμός των Αράβων δεν ήταν μικρότερης έντασης. Οι πιο πάνω επιλεκτικές αναφορές οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο φανατισμός αποτελεί γνώρισμα όλων σχεδόν των εποχών. **(σύγκριση)**

2. Ένα χάσμα χωρίζει το Σωκράτη από τους σοφιστές. Ο Σωκράτης ζήτησε τη μία και καθολική έννοια, τη μία και καθολική αλήθεια, ενώ οι σοφιστές υποστήριζαν τις πολλές γνώμες για το ίδιο πράγμα. Επίσης και στον τρόπο της ζωής υπάρχει ριζική αντίθεση μεταξύ σοφιστών και Σωκράτη. Οι σοφιστές ήταν έμποροι γνώσεων, ενώ ο Σωκράτης υπήρξε ένας άμισθος δάσκαλος και ερευνητής της αλήθειας. Το μόνο κοινό μεταξύ των σοφιστών και του Σωκράτη ήταν ότι και αυτός και εκείνοι διαπίστωσαν ότι η παραδεδομένη μόρφωση και παιδεία δεν ήταν αρκετή για την εποχή τους. **(σύγκριση + αντίθεση)**.

3. Η τηλεόραση, όσο χρειάζεται τη λογοτεχνία, άλλο τόσο την εχθρεύεται και την εχθρεύεται, γιατί είναι ανταγωνιστική προς αυτήν. Κοινά έχουν την ανάγκη για μύθο, για πλοκή, για ψυχαγωγία. Αντίθετα έχουν όλα τ' άλλα: την αυτοκρατορία της εικόνας στη μια περίπτωση, της λέξης στην άλλη, τους ρυθμούς, τη συνθετική πρόταση της μιας, την αναλυτική της άλλης. Κυρίως όμως έχουν το διαφορετικό τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν τον ίδιο τον καταναλωτή του υλικού τους: ακόμα κι ένα εύκολο, ένα ροζ μυθιστόρημα, έχει ανάγκη από την ενεργητική συμμετοχή του αναγνώστη, απαιτεί όλη τη συμμετοχή του κι όλη τη φαντασία του. Στην τηλεόραση ο θεατής έχει μάθει στον αποσπασματικό χαρακτήρα της αφήγησης- και μπορεί να παρακολουθεί ένα πρόγραμμα μαγειρεύοντας, κάνοντας γυμναστική ή και κουβεντιάζοντας για άσχετα θέματα με την οικογένεια. Οι ίδιες οι διακοπές για διαφημίσεις διαλύουν την όποια προσοχή του, τον πείθουν ότι δεν είναι αναγκαία η απόλυτη συμμετοχή του. **(σύγκριση + αντίθεση)**.

ε) με διαίρεση

☐ Με τη διαίρεση αναλύουμε ένα όλο (γένος/διαιρετέα έννοια) στα μέρη του (είδη) με βάση κάποιο ουσιώδες γνώρισμά τους (διαιρετική βάση).

π.χ. 1. Τα είδη των προτάσεων ως προς το περιεχόμενό τους είναι: α) προτάσεις κρίσεως,...β) προτάσεις επιθυμίας,...γ) προτάσεις επιφωνηματικές,...δ) προτάσεις ερωτηματικές,...

- Διαιρετέα έννοια (γένος): Προτάσεις
- Διαιρετική βάση: ως προς το περιεχόμενο
- Είδη (Μέρη) της διαίρεσης: προτάσεις κρίσεως, επιθυμίας, επιφωνηματικές, ερωτηματικές

- ✓ Η διαίρεση πρέπει να γίνεται κάθε φορά με μια ορισμένη και ενιαία διαιρετική βάση, να είναι τέλεια και συνεχής.
- ✓ Η διαίρεση μιας έννοιας μπορεί να εκτείνεται σε λίγες γραμμές, οπότε απλώς αναφέρονται τα «είδη» της διαιρετέας έννοιας. Ωστόσο συχνά η διαίρεση καλύπτει μία ή περισσότερες παραγράφους ή ένα εκτεταμένο κείμενο, οπότε στην αρχή δίνεται μια πρωτοβάθμια διαίρεση και στη συνέχεια αναπτύσσονται πιο αναλυτικά τα «είδη» της διαιρετέας έννοιας.

2. Σύμφωνα με μία από τις ταξινομήσεις της, η αξιολόγηση μπορεί να διακριθεί σε ατομική και συγκριτική, ανάλογα με το αν περιορίζεται σε ένα άτομο, ή αντίθετα επεκτείνεται στη σύγκριση των ικανοτήτων του ενός μαθητή με των άλλων μαθητών της τάξης, του σχολείου, της ηλικίας του κτλ. Πιο συγκεκριμένα, η ατομική αξιολόγηση στοχεύει στο άτομο και την ιδιαιτερότητά του· στα ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει, στη βελτίωση ή όχι της προσπάθειάς του κτλ. Φυσικά μια αξιολόγηση τέτοιου είδους δεν μπορεί να στηρίζεται σε βαθμούς, αλλά εκφράζεται με σχόλια. Μολονότι ακατάλληλη για κάθε είδους εξετάσεις, αποτελεί μια προσωπική επικοινωνία ανάμεσα στο μαθητή και στον καθηγητή και είναι εμφανής η σπουδαιότητά της για τη διαγνωστική αξιολόγηση. Η συγκριτική αξιολόγηση, απ' την άλλη μεριά, καλύπτει τις τυπικές ανάγκες της αξιολόγησης στην εκπαίδευση: οι μαθητές τοποθετούνται σε μια βαθμολογική κλίμακα, και οι «ικανότεροι» (αυτοί που βρίσκονται στις υψηλότερες βαθμίδες της κλίμακας) επιλέγονται τελικά για κάποιες θέσεις σε ΑΕΙ.

3. Ο πολιτισμός στην εποχή μας διακρίνεται σε τεχνικό και ηθικοπνευματικό. Ο πρώτος αποβλέπει στη βελτίωση των συνθηκών ζωής, με πρωταρχικούς στόχους τον πολλαπλασιασμό των υλικών αγαθών, την αύξηση του μέσου όρου ζωής και την απαλλαγή του ανθρώπου από τον πόνο και το μόχθο. Ο δεύτερος στοχεύει στην ηθική και πνευματική βελτίωση του ατόμου, στον εξανθρωπισμό του, στη δημιουργία ηθικού χαρακτήρα. Επίσης αποβλέπει στην επίλυση των πνευματικών ανησυχιών του, στην όξυνσή του.

στ) με αίτιο - αποτέλεσμα ή αποτέλεσμα - αίτιο

1. Τα αποτελέσματα της δωρικής εισβολής δεν άργησαν να φανούν. Όπου εγκαταστάθηκαν οι Δωριείς, σταμάτησε κάθε πρόοδος, η τέχνη οπισθοδρόμησε και οι άνθρωποι ξαναγύρισαν στις πρωτόγονες συνήθειες. Τα αγγεία τώρα είναι χοντροειδή και μεγάλα με άτεχνες παραστάσεις ή απλά γεωμετρικά σχήματα εν αντιθέσει προς τα

κομψά κρητομυκηναϊκά με τις φυσικότερες παραστάσεις. Η θαλασσοκρατία πέρασε στα χέρια των Φοινίκων. Ακολούθησαν κύματα μεταναστεύσεων προς τα νησιά του Αιγαίου Πελάγους και τα μικρασιατικά παράλια.

2. Η δημιουργία και η σημερινή θριαμβευτική εμφάνιση της διαφήμισης είναι συνυφασμένη με τη δημιουργία και την επικράτηση του καπιταλιστικού συστήματος. Αυτά τα δύο είναι αδιαχώριστα. Κυρίως, μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο η οικονομική ανάπτυξη βασίστηκε στην υπερπαραγωγή αγαθών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη ραγδαία ανάπτυξη της βιομηχανικής παραγωγής, του εμπορίου και, κατά συνέπεια, την πλήρη απασχόληση. Για να αποτραπεί, λοιπόν, η κρίση και η χρεοκοπία των σύγχρονων οικονομιών της αφθονίας, είναι αναγκαία η μαζική κατανάλωση των προϊόντων που παράγονται. Τη λειτουργία αυτή εκπληρώνει η διαφήμιση. Και δεν είναι η μόνη, αφού παράλληλα επιτελεί και άλλες σοβαρές λειτουργίες. *..(Κούτρας, Πειστικός Λόγος).*

ζ) με ορισμό.

☐ **Ορισμός** είναι η έκθεση των κύριων γνωρισμάτων μιας έννοιας. Ο ορισμός αποτελείται από :α) την οριστέα έννοια β) το γένος (=ευρύτερη έννοια στην οποία ανήκει η οριστέα) και γ) την ειδοποιό διαφορά (=τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της οριστέας έννοιας, που τη διακρίνουν από τις υπόλοιπες έννοιες οι οποίες ανήκουν στο ίδιο γένος).

π.χ. Ένα τετράπλευρο που έχει τις απέναντι πλευρές του παράλληλες λέγεται παραλληλόγραμμο.

Οριστέα έννοια: παραλληλόγραμμο

Γένος: τετράπλευρο

Ειδοποιός διαφορά: οι απέναντι πλευρές του είναι παράλληλες

π.χ. Οι παραλογές είναι δημοτικά τραγούδια πολύστιχα και αφηγηματικά. [...] αφηγούνται τις δραματικές κυρίως περιπέτειες της ανθρώπινης ζωής με τον τρόπο των παραμυθιών.

Οριστέα έννοια: παραλογές

Γένος: δημοτικά τραγούδια

Ειδοποιός διαφορά: πολύστιχα και αφηγηματικά, αφηγούνται τις δραματικές κυρίως περιπέτειες της ανθρώπινης ζωής με τον τρόπο των παραμυθιών.

- Οι ορισμοί διακρίνονται σε αναλυτικούς και συνθετικούς. **Αναλυτικός** λέγεται ο ορισμός που παριστάνει την ουσία μιας έννοιας εκθέτοντας τα γνωρίσματα που περιέχονται στην έννοια αυτή. **Συνθετικός ή γενετικός** λέγεται ο ορισμός, όταν περιγράφεται η διαδικασία της γένεσης μιας έννοιας/ενός πράγματος από τα αναγκαία και ουσιώδη συστατικά της/του μέρη.
 - Οι ορισμοί μπορούν ακόμη να ταξινομηθούν, με κριτήριο την έκτασή τους, σε **σύντομους** και **εκτεταμένους**. Οι **σύντομοι**, όπως είναι συνήθως οι ορισμοί των λεξικών και των σχολικών εγχειριδίων, εκτείνονται σε μερικούς στίχους, ενώ οι **εκτεταμένοι** μπορούν να καλύψουν μία ή περισσότερες παραγράφους. Υπάρχει ακόμη η περίπτωση ένα ολόκληρο κείμενο να ασχολείται με τον ορισμό μιας έννοιας, όπως γίνεται συνήθως σ' ένα δοκίμιο, ένα επιστημονικό κείμενο κτλ.
 - Πολλές φορές, για να αναλυθεί σε βάθος μια έννοια, δίνεται στην αρχή ένας **πρωτοβάθμιος ορισμός** και έπειτα αναπτύσσονται αναλυτικά οι όροι που τον αποτελούν
 1. Γλώσσα είναι κώδικας σημείων ορισμένης μορφής (γλωσσικής), με τα οποία επιτυγχάνεται η επικοινωνία μεταξύ των μελών μιας γλωσσικής κοινότητας. **αναλυτικός – σύντομος.**
 2. Διαφήμιση είναι η γνωστοποίηση, με έντυπα και οπτικοακουστικά μέσα, ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας και των ιδιοτήτων ή των πλεονεκτημάτων που έχουν, με σκοπό να προσελκυστεί το καταναλωτικό κοινό. **αναλυτικός – σύντομος.**
 3. Έκλειψη λέγεται το φαινόμενο με το οποίο κάποιο ουράνιο σώμα γίνεται αφανές είτε όταν παρεμβληθεί ένα άλλο σώμα ανάμεσα σ' αυτό και τη γη είτε όταν το ουράνιο σώμα είναι ετερόφωτο και εισέρχεται σε σκιά: **συνθετικός ή γενετικός – σύντομος.**
 4. Θα μπορούσαμε να ορίσουμε την ευτυχία ως μια κατάσταση που καταλύει το φόβο, την επίμονη και βασανιστική ανάγκη, τη μοναξιά, το άγχος, που φέρνει την πλήρωση και τη γαλήνη στην ανθρώπινη καρδιά, που δημιουργεί στη ζωή μια ζηλευτή ισορροπία. Ενώ, λοιπόν, η ευτυχία είναι ένα γεγονός πνευματικό, μια κατάσταση ψυχής, οι περισσότεροι άνθρωποι πιστεύουν πως γεννιέται από ορισμένους, εξωτερικούς, φαινομενικούς παράγοντες. Όταν, λόγου χάρη, είσαι γερός και χορτάτος, όταν είσαι καλοντυμένος κι έχεις το σπίτι σου, όταν τριγύρω σου βρίσκονται εκείνοι που αγαπάς και που και εκείνοι σε ατενίζουν με αγάπη, όταν η πορεία της ζωής σου μέσα στο μέλλον δε σε τρομάζει, δε σε ανησυχεί, γιατί σου φαίνεται σίγουρη και εξασφαλισμένη, τότε, κατά την κοινή αντίληψη, πρέπει να είσαι ευτυχισμένος. Η ευτυχία, επομένως, δεν είναι παρά η πλήρωση των βασανιστικών σου αναγκών, εκείνων που η ύπαρξη τους δε σ' αφήνει να χαρείς την ελευθερία σου. **αναλυτικός – εκτεταμένος.**
 5. Η **Παιδαγωγική** είναι μια κοινωνική επιστήμη, η οποία εξετάζει τον άνθρωπο, δηλαδή τις αλλαγές της συμπεριφοράς του κυρίως στην παιδική και εφηβική του ηλικία, υπό το πρίσμα των επιδράσεων της διαδικασίας αγωγής και μάθησης. Από τον πρωτοβάθμιο αυτόν προσδιορισμό του γνωστικού αντικείμενου της Παιδαγωγικής Επιστήμης προκύπτει ότι είναι απαραίτητο να αποσαφηνιστεί με επιστημονικούς όρους αυτό που ονομάζουμε στην προεπιστημονική ήδη χρήση «αγωγή» και «μάθηση».
- Ως **«αγωγή»** χαρακτηρίζονται οι επιδράσεις των ενηλίκων και ευρύτερα του κοινωνικοπολιτικού περιβάλλοντος πάνω στο παιδί. Επίμαχο όμως είναι το ερώτημα, αν αυτό που ονομάζουμε αγωγή αποτελεί ένα πλέγμα από αποκλειστικά σκόπιμες και μεθοδευμένες επιδράσεις (**«στενή έννοια της αγωγής»**) ή αν εμπεριέχει και επιδράσεις χωρίς άμεση πρόθεση και μεθόδευση (**«ευρεία έννοια της αγωγής»**). Δεν είναι δυνατό να μεταφερθεί εδώ όλη η σχετική επιχειρηματολογία, παρά μόνο ορισμένα από τα βασικότερα σημεία της [...]

Στην παραπάνω οριοθέτηση χαρακτηρίσα με τον όρο αγωγή τις επιδράσεις που δέχεται το παιδί από το περιβάλλον του· τη δική του δραστηριότητα ονομάζω μάθηση και εννοώ την προσπάθειά του να αποκτήσει εμπειρίες ή τύπους συμπεριφοράς, για να αναπτύξει την προσωπικότητά του και να αντιμετωπίσει με αυτοτέλεια τις απαιτήσεις του κοινωνικού περιβάλλοντός του.

Το σύνολο της αμφίδρομης αυτής σχέσης και επικοινωνίας ονομάζεται «παιδαγωγική διαδικασία» και αποτελεί το γνωστικό αντικείμενο της Παιδαγωγικής Επιστήμης. **(εκτεταμένος –με πρωτοβάθμιο ορισμό και στη συνέχεια ανάπτυξη σχετικών όρων).**

η) με συνδυασμό διαφόρων τρόπων

1. Μέσα στην ιστορική πορεία του πνεύματος δύο αντίθετα ρεύματα υφαίνουν με την ορμή τους την κίνηση των ιδεών: η πρόοδος και η συντήρηση. Το ένα ωθεί ακάθεκτα προς τα εμπρός, προς κάτι ανεπίπλωτο ακόμη, κάτι που δεν έχει πραγματοποιηθεί, αλλά θέλγει σαν πυρετώδης προσμονή. Το άλλο αντιστέκεται και προσπαθεί με σύνεση και περίσκεψη να κρατήσει το με αγώνες πραγματοποιημένο, το δοκιμασμένο, τη θετική και σίγουρη κατάκτηση που λαμποκοπά σαν ώριμος καρπός. **(διαίρεση + αντίθεση).**

2. Σ' αυτόν τον υπαρκτό εκδημοκρατισμό της γνώσης ορθώνονται τρεις γκρίνιες. Η μία είναι η άρνηση της τεχνολογίας, εξαιτίας των πιθανών κινδύνων που έχει η ανάπτυξή της. Ο Πολ Βιρίλιο, για παράδειγμα, έγραψε την «Πληροφοριακή Βόμβα». Είναι σίγουρος ότι η κοινωνία της γνώσης ενέχει κινδύνους, αλλά άγνωστους. Δεν τους ξέρει, αλλά...υπάρχουν. Η δεύτερη γκρίνια έχει να κάνει με τα «παιδάκια της Αφρικής». Το ακούμε για κάθε νέα τεχνολογία: «Τι να το κάνω εγώ το εμβόλιο για το Αλτσχάιμερ, όταν τα παιδιά της Αφρικής δεν έχουν ούτε ασπιρίνη για τον πυρετό;». Το επιχείρημα έχει εν μέρει λογική. Πραγματικά «τι να το κάνεις το εμβόλιο για το Αλτσχάιμερ, αν δεν έχεις Αλτσχάιμερ;». Αν όμως αποκτήσεις, το πρώτο που ξεχνάς είναι τα «παιδάκια της Αφρικής». Η τρίτη γκρίνια έχει να κάνει με το διαβόητο «ψηφιακό χάσμα». Βέβαια, καμιά τεχνολογία, καμιά επιστημονική επανάσταση δεν διαχέεται αμέσως σε όλη την υφήλιο. Ο Γουτεμβέργιος τύπωσε την πρώτη Βίβλο το 1455· ωστόσο στην Ελλάδα η τυπογραφία ήρθε στις αρχές του 19ου αιώνα. Όσο για το τυπωμένο βιβλίο, ακόμη πασχίζουμε να γίνει κτήμα του ελληνικού λαού. Το σημαντικό, όμως, είναι ότι η επανάσταση έγινε και ακόμη προχωρεί. Εξάλλου, αυτοί που μιλούν για ψηφιακό χάσμα στην Αφρική πρέπει να αναλογιστούν ποιο είναι το τυπογραφικό χάσμα του δυτικού κόσμου με την Αφρική. **(διαίρεση + παραδείγματα). εξετάσεις 2011**

3. Χαρακτηρολογικά οι άνθρωποι μπορούν να μοιραστούν σε δύο κατηγορίες: στους " ανθρώπους του ναι" και τους " ανθρώπους του όχι". Οι πρώτοι, όταν προκαλούνται να εκδηλωθούν (με μια απάντηση, κίνηση ή προσφορά, με τη στάση τους απέναντι σ' ένα αίτημα ή σ' ένα αντιλεγόμενο θέμα), αυθόρμητα συμπεριφέρονται θετικά, έστω και αν αργότερα, άμα καλοσκεφτούν και ζυγίσουν πιο ψύχραιμα τα δεδομένα, νικηθούν από τις αμφιβολίες (τις θεωρητικές) ή τις δυσκολίες (τις πρακτικές) και αναθεωρήσουν την αρχική τους τοποθέτηση. Το "ναι" έρχεται εύκολα και τις περισσότερες φορές στο στόμα τους: " ω, βέβαια γίνεται", "μάλιστα, δεν αποκλείεται", " δε σας υπόσχομαι, αλλά θα προσπαθήσω", " θα το ξαναδώ, ελπίζω να το πετύχω", " συμφωνώ, έχει και αυτή η άποψη την αλήθεια της" κ.ο.κ. Αντίθετα, οι άνθρωποι της άλλης κατηγορίας αρχίζουν πάντα με το " όχι", η άρνηση είναι κατά κανόνα η πρώτη αντίδρασή τους , ακόμα και όταν έπειτα από ψυχραιμότερη κρίση ή επιγενέστερη συμπάθεια φανούν υποχωρητικοί. Αυτοί ξεκινούν αρνητικά: " αδύνατον, δε γίνεται", " αποκλείεται, μην το συζητήτε", " έχω την εντελώς αντίθετη γνώμη", "μη ματαιοπονείτε, χαμένος ο κόπος", "δεν είναι πολλές οι αλήθειες, αλλά μία" κ.ο.κ. Νομίζει κανείς ότι, στην κάθε περίπτωση, έχει να κάμει με ένα εντελώς διαφορετικό ψυχικό κλίμα. Εκεί αιθρία, ανοιχτός ορίζοντας, κάτι το μαλακό και το λείο. Εδώ συννεφιά, κλεισούρα, κάτι το σκληρό και το τραχύ. (Ε. Παπανούτσου, *Η κρίση του πολιτισμού μας, Μαλακοί και σκληροί χαρακτήρες*) **(διαίρεση + αντίθεση).**

4. Ο οργανισμός καταναλώνει ενέργεια, όπως και μία μηχανή. Το αυτοκίνητο λ.χ. ή η θεριζοαλωνιστική μηχανή εξασφαλίζουν την αναγκαία για τη λειτουργία τους ενέργεια καίγοντας βενζίνη. Το ηλεκτρικό ψυγείο ή ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, δύο άλλες μηχανές, χρησιμοποιούν ηλεκτρική ενέργεια, ηλεκτρικό ρεύμα. Κι ο οργανισμός βρίσκει την αναγκαία για τη λειτουργία του ενέργεια με ανάλογο τρόπο, καίγοντας ή διασπώντας χημικές ενώσεις. Ο μηχανισμός αυτός της παραγωγής ενέργειας λέγεται καταβολισμός. Είναι φανερό πως ο καταβολισμός είναι φαινόμενο κοινό και για τους οργανισμούς και για ορισμένες μηχανές, αφού και στις δύο περιπτώσεις για τη λειτουργία τους καταναλώνεται ενέργεια που παράγεται από τη διάσπαση χημικών ενώσεων. (Κ. Κριμπά. *1. Καλοπαιχ. Μαθήματα Γενικής Βιολογίας. Β Λυκείου, σ. 8*) **(αναλογία, παραδείγματα, ορισμός).**

5. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, η τηλεργασία μπορεί να οριστεί ως η μορφή εργασίας που εκτελείται από ένα άτομο κυρίως ή σε ένα σημαντικό μέρος της, σε τοποθεσίες εκτός του παραδοσιακού εργασιακού χώρου, για έναν εργοδότη ή πελάτη, και η οποία περιλαμβάνει τη χρήση των τηλεπικοινωνιών και προηγμένων τεχνολογιών πληροφόρησης ως ένα ουσιαστικό και κεντρικό χαρακτηριστικό της εργασίας. Οι δύο βασικοί τρόποι τηλεργασίας είναι είτε κάποιος να είναι υπάλληλος σε έναν εργοδότη είτε ελεύθερος επαγγελματίας. Στην πρώτη περίπτωση, ο εργαζόμενος είναι μόνιμα συνδεδεμένος με το δίκτυο των εργοδοτών, η εργασιακή του ζωή είναι πολύ περισσότερο ελεγχόμενη μέσω της τεχνολογίας και έχει πολύ λιγότερη ευελιξία ως προς τον τρόπο που θα οργανώσει τον εργάσιμο χρόνο του. Στη δεύτερη περίπτωση, ο εργαζόμενος είναι πολύ περισσότερο ελεύθερος να καθορίσει τον ρυθμό εργασίας του εκτελώντας την εργασία του στον προσωπικό του υπολογιστή και συνδεδεμένος μόνο, όταν είναι απαραίτητο, με το δίκτυο της επιχείρησης, το οποίο μπορεί να εφαρμοστεί σε πολλά επαγγέλματα. **Β' ΛΥΚΕΙΟΥ 2001 (ορισμός, διαίρεση).**

ΠΗΓΕΣ: 1. Έκφραση-Έκθεση Α' και Β' Λυκείου(ΟΕΔΒ) 2. Π. Σαλαγιάννη, *Νεοελληνική Γλώσσα για τις Εξετάσεις Β' και Γ' Λυκείου, τ. Α' και 3. Θέματα Πανελλαδικών Εξετάσεων.*